

*Subila dialectică a argumentelor, în Procesul rebelilor de pe „Caine“
 În centru, Ștefan Sileanu (avocatul apărării).*

Teatrul de Stat din Tg. Mureș

UN TURNEU EXEMPLAR

Există mai multe feluri de a porni în turneu — aproape tot atâtea câte teatre și, în definitiv, câte moduri de a trăi această artă. Cine urmărește fenomenul a învățat din experiență să deosebească turneul menit să epateze capitala, cel făcut „de obligație“, turneul protocolar, turneul întreprins din reale necesități de autoevaluare, ori cel semi-clandestin, păstrat cu jenă în anonim și justificat de planul de cassă... Teatrul din Tg. Mureș își are și el „stilul“ său, definit în timp, construit cu răbdare, un stil care a ajuns să reprezinte o foarte onorabilă carte de vizită; periodic, nici prea rar, dar nici prea des, el se înscrie pe agenda de specta-

cole a capitalei cu o solidă grupare de montări, trezind imediat interesul — oricât de amortit — al opiniei publice, atât prin repertoriul ales, cât și prin girul de calitate al semnăturii realizatorilor; și onorează acest interes prin nivelul reprezentațiilor. Ba, mai mult, cu tactica mosafirului ideal, are întotdeauna grijă să-și facă vizita mai scurtă decât o doresc gazdele entuziaste, lăsându-ne mereu nesatisfăcută dorința de a vedea câte un spectacol al cărui ecou ajunsese pînă la noi. De data aceasta, afișul anunța, în ordine, *Vilegiaturistii* de Gorki (la secția maghiară), *Piticul din grădina de vară* de D. R. Popescu și *Procesul rebelilor de pe „Caine“* de Herman Wouk (la secția română); iar noi am fi dorit să vedem și *Molière* de Bulgakov, și *Cvadratura cercului* de Kataev, și *Iubire de Barta Lajos* și, mai ales, *Puterea și Adevărul* de Titus Popovici... În sfârșit, poate data viitoare...

Revista noastră a comentat în numerele sale trecute fiecare din aceste spectacole; văzute, însă, într-o suită, și într-un context mai amplu, al Festivalului dramaturgiei românești și chiar al întregii stagiuni, ele sugerează observații și impresii ce depășesc obiectul concret al uneia sau alteia dintre montări.

Mai întâi că, indiferent de meandrele ori de salturile unei victii de colectiv agitate, s-a realizat, în mod evident, un proces de acumulare pe mai multe planuri: pe planul gândirii teatrale, pe planul dezvoltării profesionale a fiecărui membru al echipei, cit și pe planul evoluției acesteia, ca *echipă*. Teatrul din Tg. Mureș a câștigat foarte mult, în anii din urmă; cauza profundă e, cred, o fericită întâlnire a generațiilor, un curent vital circulând în *dublu sens*; cei pînă de curind numiți foarte tineri reușesc azi să ne uimească prin siguranța și maturitatea argumentelor lor artistice, prin măsura și claritatea expunerii lor; în vreme ce alții, avînd atuurile unei cariere realizate, nu șovăie să încerce și alte game, să-și modernizeze „multele”.

În al doilea rînd, spectacolele văzute au unitate organică și echilibru: scenografia, de pildă, e expresia firească a ideii regizorale, ascultînd de un raport nu de subordonare, ci de coordonare. Actorii (voi reveni în mod special asupra unora dintre ei) joacă *impregnă*, transmițîndu-și tot timpul ceva nevăzut, atenți, cu un „suris interior”, cu voluptatea secretă de a participa la un joc ce le aparține; mă gîndeam la un moment dat, privindu-i în *Procesul...*, la fascinanta partidă de tenis fără minge din finalul filmului *Blow-up*.

Faptul că fiecare dintre cele trei montări își are atmosfera și tonalitatea sa aparte se datorește, bineînțeles, ampretei regizorale.

În *Vilegiaturistii*, decanul Tompa Miklos a știut, cu calmul experienței, să lase interpreților toată libertatea, ducîndu-i în același timp spre o modalitate fină și învăluitoare de a realiza comical; balansul între căutarea afirmată a dramaticului, reversul comic, și o a treia dimensiune — dacă se poate spune așa: măruntul, creează o stare surprinzătoare, nu accent inedit.

Talentul strălucitor al lui Dan Mieu, mezinul, e în plină erupție, dar, deja eliberat din răsucirile și virtejurile prea-plinului său, și-a găsit, se pare, făgașul în care să se exprime energetic și adevărat; *Piticul din grădina de vară* e o creație deosebită. Transparentă emoțională, dar și intensitate tragică, o poetică aparte, tulburătoare, dar și intuiția detaliului precis, pregnant, au împus spectacolul ca revelația Festivalului. Pentru tinărul său creator și pentru echipa ce l-a realizat e înseamnă, însă, mai mult, și anume o treaptă importantă pe drumul conștiinței de sine.

În sfîrșit, *Procesul rebelilor de pe „Caine”* e unul din acele „simfonice” în care triumfă arta de dirijor a lui Gheorghe Harag. În ultimii ani, acest regizor de înaltă clasă a depășit definitiv tentațiile spectaculosului; ceea ce-l interesează, în teatru, e adevărul omenesc, viața, lupta, gîndul și sentimentul omului. Cu fiecare montare el asta caută, în adînc, în nuanță, în ascuțimea observației. *Procesul*, piesă americană din seria ma-

riorilor drama-proces, i-a oferit material excelent pentru o înfruntare pasionantă: e un spectacol viguros, bărbătesc și inteligent, în care tensiunea morală nu slăbește nici o clipă. Cît privește calitatea execuției, să recunoaștem că puține teatre, chiar dintre cele dispunînd de cele mai generose posibilități de distribuție, sînt în stare să ofere un asemenea regal; actorii, pînă la unul, răspund printr-o rară bogăție și individualizare a reacției, descoperind în personaje reflexele lumii căreia îi aparțin; siluetele acestea, în aparență abia schițate, comunică înfinit mai mult decît spun, răspletat, replicile.

Firește că, astfel conduși și modelați, actorii apar în prim plan. Succesul acestui turneu a fost pentru ei un moment de meritată satisfacție. A știuteiat, ca întotdeauna, diamantul fin cizelat al talentului actriței Tanai Bella; calmă, dulce, profundă, a apărut Erdős Irma; vitalitatea explozivă și umorul, energia interpretării l-au plasat în centrul spectacolului pe Csorba Andras; în același timp, mereu s-a insinuat, pe de margini, arta aparte a lui Lohinszky Lorand; în contrapunct, s-a impus timbrul lui Baes Ferenc, ironic, detașat, cinic.

La secția română, afirmarea colectivă și individuală e de asemenea frapantă, dată fiind tineretea echipei. Mulți actori talentați s-au perindat pe la Tg. Mureș; însă printre cei ce au rămas și au muncit sînt astăzi valori sigure, personalități împlinite. Unul e Ion Fiscuteanu, actor incandescent, despre al cărui impresionant Pasăre se va mai scrie mult, așa cum s-a scris și se mai scrie încă despre Ion, îngerul trist, Albul e Ștefan Sileanu, maturizat cu o neașteptată liniște, așezat și relaxat, mișcîndu-se sigur, într-o arie largă. Bineînțeles, e Zoe Muscau; chiar dacă e puțin distribuită, atunci e undă apare (în *Piticul*), concentrarea absolută, credința, transmit un fior, electrizează. Mult schimbata în bine mi s-a părut Mihai Gîngulescu; el a învățat să stăpînească arta compoziției și obține efecte teribile cu mijloace minuțioase. Un personaj dificil, țiganca Zambila, a realizat, fără pic de vulgaritate, Livia Doljan în *Piticul*; în vreme ce Constantin Doljan a fost excelent, în *Procesul*, prin subtilitatea și diversitatea reacțiilor. Și cei abia intrați în „meserie” fac, în această ambianță, progrese rapide: Marinela Popescu apare încă fragilă, dar e simplă și sinceră. Cornel Popescu și Emil Mureșan sînt două apariții expresive, încărcate de biografie, la bara martorilor din *Procesul*.

Ca întotdeauna cînd mă bucur pentru reușitele teatrului din Tg. Mureș, îmi reprim cu greu teama ca nu cumva ceva să se sfîrșim în această fragilă alcătuire care este o echipă de teatru vie... Dacă cei „dinăuntru” ar putea ști cît de rar se găsește o comoară ca a lor, dacă ar putea avea grijă, dacă flacăra n-ar fi lăsată să se stingă...

Ileana Popovici